

PŘÍPRAVA NA MANŽELSTVÍ V KATOLICKÉ CÍRKVI A JEJÍ NĚKTERÉ PASTORAČNĚ-KANONICKÉ ASPEKTY

Miroslav Slavíček

NĚKOLIK POZNÁMEK Z HLEDISKA PASTORÁLNÍ PSYCHOLOGIE

II. vatikánský koncil zdůraznil, že manželství křesťanů je **cestou ke svatosti** (LG 41, GS 47–52,) a totéž potvrdil blahoslavený papež Jan Pavel II. (FC 34). Na cestě většinou potkáváme různé lidi a právě tak různí jsou snoubenci a mladí manželé na své životní cestě. Ti první putují k manželství, ti druzí si již zvolili svou cestu a kráčí ke svatosti. Všichni se potkáváme v různých rolích s různými úkoly. I snoubenci by neměli tedy být během přípravy osamoceni, ale měli by ji prožívat v konkrétním společenství Církve, tj. ve farnosti. Mají tedy vnímat pomoc konkrétní farní komunity, vlastního pastýře této komunity a případně jeho spolupracovníků v tomto pastoračním úkolu.

Co asi může napadnout **diecézního biskupa**, když se zamýšlí nad tímto tématem a úkolem své pastýřské služby? Jakou pastorační zkušenost mají s tímto úkolem **faráři**, tedy vlastní pastýři nubentů a jakou konkrétní **farnosti**? A nakonec jak to vnímají ti, kteří přicházejí žádat Církev o tuto svátost, tedy sami **snoubenci**? S čím se tito všichni setkávají a jak prožívají svou pozici v organické přípravě na manželství? Mělo by to být něco, co všechny obohatí radostí ze služby Pánu

a Jeho Církvi. Nejen snoubence a ty nikoliv jen oddacím listem či památkou na tuto krásnou církevně-rodinnou událost, jak tomu, bohužel, mnohdy prostě je.

Pastýř diecéze se může zabývat třeba následujícími otázkami: Konají vůbec mí kněží přípravu na přijetí svátosti manželství? A konají ji důsledně? Dávají do ní své kněžské srdce a také zdravou církevní nauku? Zakoušejí mí diecezáni v kontaktu s mými kněžími přijetí Církvi? Setkávají se s vlídností Dobrého Pastýře a zdravým nárokem evangelia jediného Učitele Ježíše Krista? Nenakládají na snoubence přehnané nároky a nebo naopak nepodceňují solidní přípravu?

Faráře mohou napadnout například tyto otázky: Budou snoubenci oba věřící a katolíci? Budou mít integritu náboženskou a lidskou a nebo alespoň tu lidskou, aby bylo vůbec na čem stavět? Co všechno už budou mít za sebou? Už spolu žijí, jako většina párů v dnešní společnosti? Bude to komplikovaná příprava kvůli jejich minulosti anebo budou aspoň spolupracovat? Budu preevangelizovat, evangelizovat a nebo se dokonce dostaneme, tak jak to má být, k řádné katechezi o svátostném manželství žitém v Církvi? Bude opět řeč jen o základech a nebo budeme konečně prohlubovat náboženskou zkušenost? Mám už konečně do příprav na sňatek zapojit laiky? A jsou dostatečně kvalifikova-

ní? Přijmou tuto angažovanost laiků v přípravě konkrétní snoubenci? Nebude to problém (jak minule nebo v sousední farnosti)?

Jejich **farnosti**/farníci se mohou zabývat například těmito otázkami: Jak můžeme pomoci svému faráři v přípravě snoubenců na manželství, když si nejraději vše dělá sám? Jakým způsobem by bylo nejlepší zapojit se do přípravy?

Jak tito lidé mohou chtít či mít svatbu v kostele, když jsme je zde ještě nikdy neviděli? Jak to, že takové lidi náš duchovní otec vůbec oddá? Jak to, že tento pár bude oddán v našem kostele, když už jednu svatbu v kostele před lety měl (copak Církev už také rozvádí)? Změnila se církevní nauka a disciplína?

A konečně **snoubence** jistě napadá: Jak nás asi přijme náš farář? Pochopí naši životní situaci? Bude chtít porozumět našim problémům, které teď v současnosti nebo dlouhodobě prožíváme? Bude ochoten s námi vůbec diskutovat, když naši přátelé na faře vůbec nepochodili? Má smysl se o něco vůbec snažit? Co vlastně od nás bude Církev, kromě peněz, chtít?

Takové nebo podobné otázky se mohou ozývat v myslích všech více či méně dotčených v přípravě na církevní katolický sňatek. A určitě to nejsou všechny otázky. Je užitečné si tento **pastoračně-psychologický aspekt** uvědomit, protože v praxi **významně ovlivňuje podobu přípravy snoubenců**, a řekl bych, že více než **kanonicko-právní stránka věci**. Což je samozřejmě škoda, protože zmíněné kanonicko-právní požadavky obsahují opravdu jen to nejnútnejší k tomu, aby nubenti mohli přijmout svátost manželství. **Spirituálně-morální požadavky** jsou ještě daleko širší či náročnější.

Velmi často, **když snoubenci přijdou na**

farní úřad, jsou překvapeni, proč kromě nutné administrativy, kterou dovedou pochopit, musí ještě podstoupit poměrně dlouhou přípravu na církevní sňatek. Jsou zaskočeni tím, že to bude docela trvat, než se vezmou, a kdo ví, jestli vůbec. Co z toho kněze nakonec „vyleze“? Na faru přichází se zkušeností svých rodičů, kteří se nemuseli připravovat téměř na nic. Maximálně snad na svátost biřmování. Navíc si neuvědomují význam přípravy, protože jsou zasaženi mentalitou dneška, kdy se lidé spíše připravují na to, aby něco naplno prožili, ale ne na životní-stavovská rozhodnutí, která vlastně dnes už mnozí lidé ani nečiní, protože by si tím přece „zavřeli jedny nebo více dveří“ ve svém životě. Nechápu, že se člověk ve svém životě připravuje na důležité věci čili na důležitá rozhodnutí, která výrazně ovlivní nebo dokonce změní jeho dosavadní život. A právě mezi ně patří událost manželství, která je v našem katolickém kontextu také událostí svátostnou, tj. událostí samotného Boha. Tito nupturienti si při těchto „nárcích“ neuvědomují dvě důležité věci. **Za prvé** skutečnost, že jejich rodiče žili v Československu v době komunistického režimu a že oddávající kněz neměl často zájem komplikovat život jim nebo sobě tím, že by nějakou delší přípravou upoutal na sebe či na ně nežádoucí pozornost tehdejších státních orgánů. **A za druhé**, a to je ještě důležitější z pohledu pastorační, že **jejich rodiče většinou ještě byli vychováni v křesťanském duchu**. To znamená, že ještě měli alespoň **minimální pojem** o křesťanském náboženství, o křesťanské morálce a svátostech, tedy i o svátosti manželství. Mnozí **dnešní snoubenci** spíše nevědí nic, a pokud ano, tak je jim církevní křesťanský duch zcela cizí a na rozdíl od svých rodičů je děsí nerozlučitelnost manžel-

ství, protože už byli **vychováni bez smyslu pro povinnost** nebo dokonce k **celoživotnímu závazku**. Projevuje se tak současná generace mladých, která bývá dosti často ne-lichotivě označována jako „**generace práv, ale žádných povinností**“. Snoubenci této generace musí být nutně nějakým způsobem v konfliktu s katolickým pojetím manželství. Zejména s jeho nerozlučitelností, věrností, svátostností a dobrem potomstva.

PASTORAČNĚ-PRÁVNÍ STRÁNKA PŘÍPRAVY SNOUBENCŮ NA MANŽELSTVÍ

V platném Kodexu kanonického práva (CIC 1983) je přípravě na svátost manželství věnována celá první hlava. Přípravě snoubenců se věnují kánony 1063–1072. Někteří autoři tam zahrnují již kánon 1062, který pojednává o zasnubách. Současná kodexová kanonicko-právní úprava se tomuto tématu sice věnuje, avšak dosti kuse, a proto musí být doplněna dalšími dokumenty, které se tématem přímo zabývají a nebo se k němu stručně sekundárně vyjadřují.¹

Odlišení pastorační přípravy manželství či manželů od přípravy na manželství

Samotný Kodex kanonického práva v kánonu 1063, 2° a 4° rozlišuje mezi pastorační manželů a přípravou snoubenců k manželství. Blahoslavený papež Jan Pavel II. v encyklice *Familiaris consortio* (FC 66–69) uvádí **tři etapy pastorační přípravy manželství** v Církvi:

1. etapa – **příprava** na svátost manželství
2. etapa – **obřad** uzavření manželství
3. etapa – pastorační příprava **po svatbě**

„Přitom se zdůrazňuje, že – ačkoli **prvotní odpovědnost** nesou biskupové a faráři – je tato pastorační příprava **záležitostí celého farního společenství** (kán. 1063–1064). Výrazně se na ní mohou podílet manželské páry, řeholníci a řeholnice, odborníci mezi laiky, velkou roli tu hrají sdělovací prostředky.“²

Tři etapy přípravy na manželství dle bl. Jana Pavla II. (FC 66–69):

1. příprava **vzdálená** (v období dětství a dospívání; hlavní roli zde má rodina);
2. příprava **blízká** (v období mladosti a završení dospívání; záleží na pastorační mládeže);
3. příprava **bezprostřední** (v době blízké před svatbou; důležitou roli má farář a asistenti).

Faráři a ti, kteří s nimi slouží snoubencům, se bohužel se setkávají s tím, že **snoubencům** nejenom že **chybí náboženská integrita**, ale mnohdy i ta **lidská**, a proto **dost často bezprostřední příprava musí obsahovat témata nejen přípravy blízké, ale dokonce i té vzdálené**.

Když vnímáme schéma přípravy na svátost manželství, tak si můžeme a máme uvědomit, že je to příprava, která vskutku je a má být **komplexní**, že má své věkové etapy a že se prostě **nedá radikálně redukovat jen na výklad svatebního obřadu, jeho forem a nutnou administrativu. Nedá se tedy redukovat část osobnostní v přípravě na přijetí svátosti manželství na stránku čistě kanonicko-právní**,³ jak se to ještě poměrně často někde děje. Jistě je velký rozdíl v možnostech provedení a kvality zmíněné přípravy na manželství mezi farnostmi

městskými či velkými, kde je víra nejenom živa, ale kde farář má (když ovšem chce a když si je také vychová) více dobrých a kvalitních spolupracovníků než v malých farních společenstvích, kde se vpravdě příslovečně počítá každý farník. Naopak zase malé farní komunity mohou umožnit osobnější přístup k jednotlivým snoubeneckým párům, které mají možnost se „svobodněji“ projevit, když jsou připravovány individuálně.

Závazná interpretace předpisů k přípravě na manželství

Papež Benedikt XVI. se ve své promluvě při zahájení soudního roku 2011, adresované soudcům a pracovníkům apoštolských tribunálů, věnoval závazným ustanovením k přípravě na manželství. Připomeňme, že jeho promluva náleží do autentické interpretace církevního zákona. Za účelem našeho článku uvedme jednu z nejdůležitějších částí této promluvy:

„Nesmíme ovšem nikdy zapomenout na to, že bezprostředním účelem přípravy je napomoci dobrovolnému uzavření skutečného manželství, tj. vytvořit mezi manželi pouto spravedlnosti a lásky, vyznačující se jednotou a nerozlučitelností, ustanoveného za účelem dobra manželů i plození a výchovy jejich potomstva, pouta, které pro pokřtěné představuje jednu ze svátostí Nové Smlouvy. Příprava však nesmí snoubencům předkládat nějaké jim cizí ideologické poselství a ještě méně vnucovat nějaký kulturní model; spíše mají být vedeni k tomu, aby sami objevili pravdu o přirozené náklonnosti a schopnosti učinit závazek, pravdu, kterou si sami nesou vepsanou do svého vztahu muže a ženy. Z to-

ho vychází i právo jakožto podstatný prvek manželského vztahu, zakořeněný v přirozené schopnosti manželů, kterou smluvní sebedarování toliko zpřítomní. Rozum a víra pomáhají osvětlit tuto životní pravdu, přesto musí zůstat jasné, jak dříve učil ctihodný Jan Pavel II., že ‚církev neodpírá vstoupit do manželství nikomu, kdo je *bene dispositus*, třebaže z pohledu nadpřirozena je připraven nedokonale, pokud má ovšem čestný úmysl uzavřít manželství v souladu s přirozenou skutečností manželství.‘ V této perspektivě by tedy měla být věnována zvláštní péče vedení předmanželské přípravy, ať už vzdálenější, blízké nebo bezprostřední. Předmanželské šetření se jeví jako nejlepší ze všech prostředků sloužících ke zjištění, zda záměrem snoubenců je skutečně manželství. **Cíl tohoto šetření je především právní: přesvědčit se, že nic nebrání platnému a oprávněnému uzavření manželství.** Slovo ‚právní‘ ovšem neznamená ‚formální‘, jako by se mělo jednat o úřední etapu sestávající z vyplnění formuláře na základě stanovených otázek. Zde se naopak jedná o jedinečnou pastorační příležitost – která by měla být uvážena s veškerou vážností a náležitou pozorností – kdy se prostřednictvím rozhovoru plného respektu a srdečnosti duchovní pastýř snaží pomoci dané osobě postavit se čelem k pravdě o sobě samém a o svém vlastním lidském i křesťanském povolání k manželství. V tomto smyslu rozhovor, vedený vždy odděleně s každým snoubencem zvlášť – přičemž se počítá i s možností následného rozhovoru s párem – vyžaduje atmosféru hluboké upřímnosti, v níž by se měl klást důraz na to, že samy smluvní strany jsou těmi prvními, kterých se týká a které zavazuje vědomí toho, že vstupují do platného manželství. Za pomoci různých dostupných prostřed-

ků, sloužících k pečlivé přípravě a prověření, lze touto cestou rozvíjet účinné pastorační působení, které se snaží předejít zneplatnění manželství. **Je potřeba se přičinit, aby se přerušil – jak jen to bude možné – bludný kruh, který často existuje mezi předvídaným připuštěním k manželství (bez náležité přípravy a bez prověření předpokladů k jeho uzavření) a zákonným, často stejně tak jednoduchým, prohlášením, ovšem zcela opačným, kdy totéž manželství začne být považováno za neplatné pouze na základě konstatování jeho selhání.** Je pravda, že ne všechny důvody případného prohlášení o neplatnosti lze rozpoznat a objevit již při přípravě na manželství, nebylo by však ani správné bránit uzavření manželství na základě nepodložených předpokladů, jakým je například názor, že v dnešní době jsou lidé všeobecně k manželství nezpůsobilí nebo že touží po manželství pouze zdánlivě. **V této perspektivě se tedy zdá**

důležité, aby ti, kdo jsou pověřeni péčí o duše, měli hlubší povědomí o zodpovědnosti v této oblasti. Církevní právo obecně, a zejména pak právo manželské a procesní, jasně vyžaduje přípravu, avšak znalost základních a bezprostředně upotřebitelných aspektů církevního práva, vztahujících se na jednotlivé úkony, je hlavním a nejdůležitějším požadavkem pro všechny pastorační pracovníky, zejména pro ty, kteří se aktivně podílí na pastorační péči rodin.⁴⁴

Závěrem lze konstatovat, že příprava na manželství v dnešní době vyžaduje od osob zodpovědných za přípravu velkou připravenost. Je třeba brát do úvahy celého člověka v jeho rozměru personálním, psychickým, spirituálním a existenciálním. Snaha o dobrou a svatou manželství i rodiny by měla být prioritou pastoračního úsilí Církve, protože rodina je první buňkou společenství víry, v níž je skutečná přítomnost a působení jedné, svaté, katolické, apoštolské Církve.

Poznámky

¹ Srov. Damián Němec, *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, Praha – Kostelní Vydří, s. 32

² Tamtéž, s. 33; srov. *FC* 73–76.

³ D. Němec, *Manželské právo...*, s. 33

⁴ Benedikt XVI., *Promluva ke členům Tribunálu římské roty u příležitosti zahájení soudního roku*, 22. 1. 2011, in: *Adnotatio iurisprudentiae* 29. Zvýraznění textu vlastní.